

Kitap Tanıtımı: Osmanlı Dönemi Balkanlar'da Kültürel ve Sosyal Hayat, (Ed. Zafer Gölen, Abidin Temizer), Gece Kitaplığı, Ankara, 2018, 326 sayfa, ISBN: 6052882405

Tanıtan: Dr. Bahar TOPARLAK
Trakya Üniversitesi, bahar--83@hotmail.com

65

Osmanlı Devleti 14. yüzyılın ortalarından itibaren Balkanlar'da hüküm sürerek büyük ve köklü bir miras bırakmıştır. Balkanlar'ı sosyal, kültürel, ekonomik, askeri, vs. derinden etkileyerek Balkan toplumlarının hayatında önemli bir değişimin yaşanmasına sebep olmuştur. Balkanlar'da gündelik yaşam, Osmanlı döneminde ciddi bir değişim ve gelişme göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin bölgede kurduğu vakıflar, imarethaneler, camiler, evler, kahvehaneler gündelik yaşamın şekillendiği mekânlardan bazıları olurken; dini törenler, şenlikler, yemekler gündelik yaşamın en güzel örneklerini oluşturmuştur. Balkan toplumları, dinlenen müzikten, yenen yemekten, konuşulan dile kadar birçok açıdan Osmanlı Devleti'nden etkilenmişlerdir.

Eser Zafer Gölen ve Abidin Temizer'in editörlüğünde Balkan tarihi araştırmaları sempozyumunun kitap haline dönüştürülmesiyle oluşmuştur. İki bölümden oluşan çalışmada ilk bölümde Balkanlar'da gündelik yaşam başlığı altında dört makale, ikinci bölümde Balkanlar'da gündelik yaşamın edebiyattaki izleri başlığıyla 6 makale yer almıştır.

Türker Erdoğan'ın "*Sosyolojik Açıdan Gündelik Yaşam*" isimli makalesiyle genel bir giriş yapılarak öncelikle gündelik yaşam konusunda bilgi verilmiş ve farklı yazarların görüşleri

belirtilmiştir. Genel hatlarıyla sosyolojik açıdan gündelik yaşam konusunun ne şekilde ve hangi bağlamlarda ele alındığı üzerinde durulmuştur.

Ena Miljković, “*Everyday Life In The Sanjak Of Smederevo During The First Century Of The Ottoman Administration: Urban Vs. Rural*” başlıklı makalesinde Osmanlı hakimiyetinde Semendire Sancağı'nın gündelik yaşamından bahsedilmiştir. Sancakta Osmanlı yönetiminde çeşitli kültürel değişiklikler yaşanmış, bu değişiklikler özellikle kent merkezinde kırsal alana oranla fazla görülmüştür ki yemek kültürü en güzel örneğidir. Ayrıca mimari yapılarda da Osmanlı etkisini görmek mümkün olmuştur, örneğin cami, çeşme, türbe gibi. Bir başka etki dilde hissedildiğine değinilmiştir. Bu konuda iki kültür de birbirlerini etkilediğine vurgu yapılarak ortaya bir balkan kültürünün çıktığı ifade edilmiştir.

Zübeyde Güneş Yağcı, Mustafa Akkaya'nın “*18. Yüzyılda Bir Serhat Şehri Olan Vidin'de Askerler: Gündelik Yaşam Üzerine Değerlendirme*” isimli makalesinde Vidin'in Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra askeri tahkimatın artırılmasına paralel olarak asker sayısının da artmasıyla, askerlerin şehir yaşamında etkin olduğuna işaret edilmiştir. Çalışma Bulgaristan arşivindeki Şeriye Sicillerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu defterlerde yer alan tereke kayıtları askerlerin gündelik yaşamlarına dair veriler içermektedir. 18. yüzyılda askerlerin yaşamlarını nasıl geçirdiklerini, neleri kullandıklarını ve onların yaşamlarının şehrin diğer sakinlerinden bir farkı var mı, şehri ne ölçüde etkiledi gibi sorularla Vidin'de askerlerin gündelik yaşamları incelenmiştir. Askerler ev sahibi olabilmekte, evlenip aile kurabilmekte ayrıca esnafılık yapan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan yeniçeriler de olmuştur. Gündelik yaşamlarında sosyal ve ekonomik hayatın birer parçası olmuşlardır. Bu yüzden giyim kuşam açısından, toplumun değerlerini anlamak açısından son derece önemli olmuştur.

Osman Köksal, “*Osmanlı Sosyokültürel Hayatının Teneffüs Ve Tenevvür Mekânları: Son Devir Selanik Tekkeleri Üzerine Bir Değerlendirme*” başlıklı makalesinde tekkelerin son devir Osmanlı şehir hayatındaki rolü Selanik ölçeğinde ele alınmıştır. 19. yüzyıl ikinci yarısında gitgide büyüyen, kabuk değiştiren, bir oranda kozmopolitleşen şehirde; Kadiriye, Mevleviye, Nakşibendiye, Rifaiye, Halvetiye, Mısıriye, Sadiye, Sümbüliye vb. tasavvuf okullarına mensup yirmi civarında tekke aktif olarak faaliyetini sürdürmüştür. Tekkeler, Tasavvuf kültürünün ve edebiyat ve musikisinde başat rol oynamışlardır. Farklı yaşlardan, meslekten insanların toplanma yeri olan tekke ve dergahların sadece bir ibadet veya zikir mekanı olmadığını ruhen rahatlanan mekanlar olmuştur. Hemen hepsi şehir halkının, özellikle Müslüman Türk halkının gündelik hayatındaki etkinliğini korumuştur.

Selçuk Demir, “*Osmanlı Dönemi Balkan Vakıflarında Gündelik Hayat – Tırnova Çatalzade Mahmud Efendi Vakfı Örneği*” isimli makalesinde Çatalzade Mahmud Efendi Vakfı hakkında bilgiler verilmiştir. Çatalzade Mahmud Efendi Rumeli'nin çeşitli şehirlerinde kadılık ve müfettişlik görevlerinde bulunmuş, kendi adına Tırnova'da bir cami yaptırmış ve vakıf tesis etmiştir. Bu çalışmada arşiv kaynakları ışığında Çatalzade Mahmud Efendi Vakfı hakkında bilgiler verilirken, vakıf personeline yapılan öğüt ve uyarılar ışığında Osmanlı Dönemi'nde Balkanlarda gündelik hayata dair tespitlerde bulunulmuştur. Görev yaptığı sürede kendisine iletilen sorunları dikkate almış ve müteveli, imam, müezzin gibi vakıf görevlilerine yönelik çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Böylece kurduğu vakıfta görev yapan personel ile Tırnova halkı arasında yaşanması muhtemel problemleri asgari düzeye indirmeye çalışmıştır.

Mehmet Yavuz Erler, M.Selçuk Özkan, “*Dukakin Sancağı Ve Çevresi Nüfus Defteri Ve Gündelik Yaşama Dair Düşündürdükleri*” başlıklı makalesinde 11 Haziran 1836 tarihli Dukakin Sancağı Nüfus icmalleri dikkate alınarak hazırlanan çalışmada, Dukakin halkının gündelik yaşamda kullandığı temel gıda malzemeleri ve bunlara dair ekonomik veriler irdelenerek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonunda 1825-1836 yılları arasındaki on bir yıllık dönemde Dukakinde gündelik temel gıda ihtiyaçları ve bunların elde edildiği mekanlara dair veriler, yöre ekonomi çalışmalarına kaynak oluşturmak amacıyla ele alınmıştır.

İkinci Bölümde Balkanlar'da gündelik yaşamın edebiyattaki izlerine değinen makalelere yer verilmiştir. Alena Čatović, Sabina Bakšić, “*Bosnalı Divan Şairlerinin Gündelik Yaşamının Dil Ve Edebiyata Yansıması (Edibilim Açısından Şiirdeki Şikâyetler Ve Övgüler)*” başlıklı makalesinde Osmanlı Dönemi'nde Hasan Ziyâ'î, Derviş Paşa, Nergisî, Varvârî Ali Paşa, Mezakî, Sâbit gibi Bosna-Hersek kökenli divan şairinin Osmanlı Türkçesinde verdiği eserlerden bahsedilmiştir. Bosnalı şairler, şiirlerinde gündelik yaşamı, şairlik mesleği ve konumu, hamileriyle ilişkileri ve onlardan beklentilerini dile getirmişler, Şairlerin meslekî yaşamlarının zorluklarını anlattıkları şikâyetler ve hamilerinden beklentilerini aktardıkları övgüler, hamiyet sunulan iltifatlar ve bulunduğu durumdan şikâyetler gibi ifadeler kullanırken bir şairin gündelik yaşamını yansıtmıştır. Bu bağlamda Bosnalı şairlerin şiirleri, Osmanlı toplumunda bir şairin hayatı ve şairlik mesleği hakkında bir kaynak değerini kazanmıştır.

Bülent Cercis Tanrıtanır, “*Statue And Position Of Women From A Western Woman Perspective In Terms Of The Ottoman Rule As To Thesis, Antithesis And Synthesis Theory: Letters From Turkey By Mary Worthley Montagu*” başlıklı makalesinde; Lady Montagu'nun mektupları incelenmiştir. Lady Montagu Büyükelçi olarak resmi görevleri nedeniyle kocası Edward

Wortley Montagu ile birlikte seyahat etmiş, bu seyahatiyle ilgili kız kardeşine mektup yazmıştır. Mektuplarda Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısı, kadınların toplumdaki yeri, yaşam koşulları hakkında bilgiler içermesi açısından önemli olduğuna ve tarihsel belge olma niteliğinin altı çizilmiştir.

İsmail Avcı, “*Bölgesel Ağzın (Rumeli) Aruza Yansımasına Bir Örnek: “Vasl-ı h”* başlıklı makalesinde, Klasik Türk şairleri aruzu kullanırken zaman zaman farklı uygulamalara gitmişler, imkân dâhilinde bazı tasarruflarda bulunmuşlardır. Bu tasarruflardan biri “*vaslıh*”dir. Bu çalışmada Kırklareli’de yaşamış, müftülük yanında savaş döneminde farklı görevler de üstlenmiş olan Mehmed Bahâeddin’in Hurde-i Eş’âr adlı şiir mecmuasında ve Ahmed Reşâd adlı bir şairin bir gazelinde tespit edilen “*vasl-ı h*” örnekleri üzerinden bölgesel ağzın aruza yansıması konu edilmiştir.

M. Onur Hasdedeoğlu, “*Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Balkan Coğrafyası Ve Gündelik Yaşam*” başlıklı makalesinde, Kaleme aldığı hikâyeleri aracılığıyla Türk halkında milli bir bilinç uyandırmayı amaçlayan Ömer Seyfettin, askerlik hayatının bir kısmında Balkan coğrafyasında görev alarak Selanik, Pirlepe, Manastır, Yakorit gibi bölgelerde bulunmuştur. Ömer Seyfettin, Balkan Harbi sırasında Selanik’te Yunan ordusuna esir düşmüş, yaklaşık bir yıl süren esaret hayatı süresince, bu coğrafya insanının gündelik hayatını gözlemlemiştir. Bu çalışmada Balkan coğrafyasında geçen hikâyeler analiz edilmiştir. Bu hikâyelere yansıyan gündelik hayat unsurları ile Balkanlarda yaşayan Türklerin ve azınlıkların yaşayış biçimleri incelenmiş, dönemin değişen koşulları paralelinde meydana gelen olaylara Ömer Seyfettin’in bakışı ve tavrı değerlendirilmiştir. Böylelikle Ömer Seyfettin’in bölgedeki gelişmelere karşı genel kanaati ortaya konmuştur.

Reyhan İsmet Özsarı, “*Rumeli’nin Çok Kültürlü Yapısının Necati Cumalı’nın “Makedonya 1900” Adlı Eserine Yansıyan Panoramik Tasviri*” başlıklı makalede bahsedilen hikâyelerde savaş yıllarında yaşananların yanı sıra Türklerin Balkan yarımadası diye tabir ettiği Rumeli’nin o dönemdeki dil, din, etnik köken, iş, meslek ve geçim kaynakları, geleneksel değerler ve çok kültürlü yaşam tarzı panoramik olarak tasvir edilmiştir. Söz konusu hikâyelerden yola çıkılarak Rumeli Halkı’nın 20.yüzyıl başlarındaki kırsal ve kentsel alanlardaki yaşam tarzı, bölgenin kültürel özellikleri ve Balkan Savaşı’nın yarattığı değişiklikler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Hikâyeler aynı zamanda bir zamanlar pek çok halkların iç içe geçtiği bir kültür mozaigi görünümünde tasvir edilmiştir.

Tamás Csernyeı, “*The Turkic Influence On Balkans’ Transhumance As Reflected By*

Kitap Tanıtımı: Osmanlı Dönemi Balkanlar'da Kültürel ve Sosyal Hayat

Lexical Copies A Study Of Turkic Elements In Eastern Romance Varieties başlıklı makalede Romen dilinde Türkçe metinler ve tüm Balkan dil bölgesinden gelen tüm temel çalışmalardan elde edilen veriler kültürel tarihsel çalışmalardan yararlanılmıştır. Romen dilinde yapılan Osmanlı kopyalarının analizi sonucunda, kültürel unsurların benimsenmesi, dilde karşılıklı etkileşimden bahsedilmiştir. Osmanlı'nın bölgeyi etkilemesinin yanı sıra Osmanlı'dan önce Balkanlarda bulunun Türklerin de yerel dilleri etkilediği belirtilmiştir.

Osmanlı Devleti Balkan coğrafyasını konuştuğu dilde, yediği yemekte, içtiği suda, kullandığı köprüde, oynadığı oyunda her anlamda etkilemiştir. Bu etkileri günlük yaşamda değerlendiren bu kitap içinde yer alan makalelerle günlük yaşama dair bırakılardan izlerden örnekler vermiştir.